

Inclusief Internationaliseren

Het perspectief van Nederlandse
studenten op de toegankelijkheid
van een buitenlandervaring

9 februari 2023

Inhoud

Samenvatting	3
English summary	5
Inleiding	7
Landelijke Werkgroep Inclusief Internationaliseren	7
Resultaten uit eerder onderzoek	8
Dit onderzoek	10
Methode	11
Werving en selectie	11
Deelnemers	11
Data-analyse	11
Resultaten	12
Redenen om (niet) naar het buitenland te gaan	12
Obstakels	13
Omgevingsfactoren	20
Behoeften	22
Conclusie	29
Aanbevelingen	31
Bronnen	33
Bijlage: overzicht thema's voor analyse	34

Samenvatting

Het ontwikkelen van internationale competenties is waardevol voor iedere student in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het hoger onderwijs (ho). Studenten ontwikkelen zich daarmee op persoonlijk vlak en vergroten hun kansen op de arbeidsmarkt. Iedere student in het mbo en ho zou daarom de kans moeten krijgen om internationale competenties te ontwikkelen. Eén van de manieren waarop ze dit kunnen doen is middels (een deel van de) studie of stage in het buitenland. Het reizen voor studie of stage naar het buitenland is echter nog niet voor iedere student toegankelijk. Wat kunnen scholen en onderwijsinstellingen doen om elke student deze kans te geven?

Dit onderzoek geeft inzicht in de obstakels die Nederlandse studenten ervaren om voor studie of stage naar het buitenland te gaan. Er is in het bijzonder ook gekeken naar de invloed van de omgeving. Daarnaast is geïnventariseerd welke behoeften deze studenten hebben bij het plannen en opdoen van een buitenlandervaring.

Er zijn vijf focusgroepen georganiseerd met in totaal 22 studenten uit het mbo en ho. In de selectie van de studenten is rekening gehouden met 1. welk onderwijs zij volgen, 2. in hoeverre zij interesse hebben in een buitenlandervaring, en 3. - als ze naar het buitenland zijn geweest - hoeveel obstakels zij hebben ervaren. Hoewel er niet specifiek is geworven op bepaalde achtergrondkenmerken, bijvoorbeeld studenten met een ondersteuningsbehoefte of met een migratieachtergrond, waren er deelnemers uit ondervertegenwoordigde groepen. In de resultaten wordt dit benoemd waar dit relevant is voor bepaalde obstakels of behoeften.

Uit het onderzoek komen de volgende belangrijkste bevindingen naar voren:

- **Persoonlijke ontwikkeling** is een belangrijke drijfveer voor studenten om naar het buitenland te gaan. Ze willen zichzelf ontwikkelen en andere landen en culturen ontdekken. Daarnaast is een buitenlandervaring een kans voor de student om zich te oriënteren op de arbeidsmarkt. Dit geldt vooral voor studenten met een internationaal georiënteerde studie.

Obstakels

- De meeste studenten ervaren onvolledige en te late **informatievoorziening** over de mogelijkheden en financiële ondersteuning als een obstakel. Specifiek voor studenten met verplichtingen in Nederland, zoals een zorgtaak of financiële afhankelijkheid van een (bij) baan, is dit een obstakel.
- Studenten met leerproblemen of een ondersteuningsbehoefte zien het **beleid van de thuisinstelling** als een obstakel, bijvoorbeeld omtrent cijfer- en taaleisen. Studenten met een aangepaste opleidingsstructuur, zoals een verkort traject, worden tegengehouden door het **gebrek aan mogelijkheden en ruimte in het curriculum**.
- Studenten kunnen belemmerd worden door hun **jonge leeftijd** en **angst voor heimwee**.

Sociale en studieomgeving

- Van de deelnemende studenten hebben weinigen veel weerstand ervaren van hun sociale omgeving om voor studie of stage naar het buitenland te gaan. Voor de studenten waarvoor de sociale omgeving wel veel invloed had, had dit voornamelijk te maken met **persoonlijke of familieomstandigheden**, zoals de langdurige ziekte van een familielid.
- In de studieomgeving draagt **de aanmoediging door docenten** bij aan de motivatie van de student.

Behoeften

- Veel behoeften uit eerder onderzoek komt overeen met behoeften van studenten in dit onderzoek.
- **Tijdige en duidelijke informatie** is een essentiële behoefte, in het bijzonder voor studenten met verplichtingen thuis, zoals een zorgtaak of een baan.
- **Financiële ondersteuning** is belangrijk, specifiek voor studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond.
- Studenten met leerproblemen of een ondersteuningsbehoefte hebben behoefte aan **flexibiliteit** in of aanpassingen aan het beleid van de thuisinstelling, bijvoorbeeld in cijfer- en taalvoorwaarden. **Ruimte in het curriculum voor een buitenlandervaring** is specifiek een behoefte van studenten in verkorte opleidingstrajecten.
- Voor studenten met een ondersteuningsbehoefte is **aanmoediging en begrip**, en **begeleiding tijdens de buitenlandervaring** essentieel.

Aanbevelingen voor medewerkers van scholen en onderwijsinstellingen (docenten, international officers, beleidsmedewerkers)

Informatievoorziening

- **Maak een duidelijk overzicht van de opties voor studenten om een studie of stage in het buitenland te kunnen doen.**
- **Breng in kaart welke studenten nu niet naar het buitenland gaan voor studie of stage.**
- **Informeer studenten tijdig en structureel** over alle mogelijkheden om naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Betrek hier eventueel de ouders bij.
- **Toon begrip en houd oog voor verschillen in ervaren obstakels van studenten in de voorlichting.**
- **Verbind studenten met elkaar.** Vraag studenten met een buitenlandervaring om hun verhaal te delen met andere studenten en breng de studenten met elkaar in contact.

Beleid en curriculum

- **Ga in gesprek met en geef ruimte aan studenten die niet volledig voldoen aan de eisen om naar het buitenland te gaan maar wel (zeer) gemotiveerd zijn.**
- **Creëer ruimte voor een buitenlandervaring in het curriculum van de opleiding.**

Begeleiding

- **Bied persoonlijke begeleiding aan voor, tijdens en na de buitenlandervaring.**
- **Zorg voor een duidelijk aanspreekpunt** – ook tijdens de buitenlandervaring –, waar de student terecht kan met vragen of waartoe de student zich kan richten in onvoorziene omstandigheden.
- **Voor docenten of mentoren: Bereid samen met de student de buitenlandervaring voor en evalueer dit**, zowel op professioneel als persoonlijk vlak.

English summary

International competencies are valuable for all students in vocational education and training (VET) and higher education (HE), both in terms of personal development and to increase their chances on the labour market. Every student in vocational education and training and higher education should therefore be given the opportunity to work on their international competencies. One way to do this is by completing (part of) their studies or an internship abroad. However, traveling abroad to study or do an internship is not yet accessible to everyone. What can VET schools and HE institutions do to give every student this opportunity?

This research provides an insight into the obstacles that Dutch students experience when going abroad to study or do an internship. We also investigate the influence of a student's environment on their motivation to gain experience abroad. Finally, we find out what these students need when it comes to planning a trip and spending time abroad.

We organised five focus groups with a total of 22 students in vocational education and training and higher education. The selection of participants took into account 1. their education level, 2. their interest in an experience abroad, and 3. - if they have been abroad - to what extent they have experienced obstacles. Although we did not recruit on the basis of specific background characteristics, for example students with additional needs or with a migration background, the participants did include students from underrepresented groups. This is mentioned in the results where relevant to a given obstacle or requirement.

The following main findings emerge from the study:

- **Personal growth is an important motivation** for students to go abroad. They want to develop themselves and discover other countries and cultures. In addition, an experience abroad is an opportunity for the student to get to know the (international) labour market. This is especially true for those in an internationally-oriented study programme.

Which obstacles do students experience?

- Most students report that the **information they receive about the possibilities to go abroad and the financial support available is insufficient or comes too late**. This is an obstacle especially for students with obligations in the Netherlands, such as care responsibilities, or a parttime job that they are financially dependent on.
- Students with learning difficulties or other additional needs see the home institution's policies when it comes to **minimum grade and language requirements** as an obstacle. Students with an adapted training structure, such as a shortened track, are held back by the **lack of options and/or space in the curriculum**.
- Students may be held back by their **young age** and the **fear of homesickness**.

Influence of social and educational environment

- The participating students experienced little discouragement from their social environment regarding their plans to study or do an internship abroad. Where the social environment did have an influence on the decision to go abroad, this was mainly due to **personal or family circumstances**, such as the long-term illness of a family member.
- In the educational environment, **encouragement from teachers** plays an important role in students' motivation to gain experience abroad.

What do students need?

- Many of the needs expressed by students in this study reflect those identified in previous research.
- **Timely and clear information** is essential, especially for students with obligations at home, such as care responsibilities or a job.
- **Financial support** is important, specifically for students with a lower socio-economic status.
- Students with learning difficulties or other additional needs ask for more **flexibility** in the home institution's policies around minimum grade and language requirements. The creation of **space in the curriculum** for an experience abroad is a specific need for students on shortened training programmes.
- For students with additional needs, **encouragement and understanding**, as well as **guidance** during the experience abroad is essential.

Recommendations for staff at VET schools and HE institutions (teachers, international officers, policy officers)

Information provision

- **Make a clear overview of the options for students to study or do an internship abroad.**
- **Identify which students are currently not going abroad for study or an internship.**
- **Inform students on a timely and structural basis** about all of the possibilities to go abroad for study or an internship. Where appropriate, get parents involved.
- **Show understanding and sensitivity to the different obstacles that students experience.**
- **Connect students.** Ask students with experience abroad to share their story with other students and put the students in touch with each other.

Policy and curriculum

- **Talk and provide leeway to students who do not fully meet the requirements for going abroad but who are (very) motivated.**
- **Create space for a foreign experience in the curriculum of the study programme.**

Coaching

- **Offer personal guidance before, during and after the experience abroad.**
- **Provide a clear point of contact** – also during the experience abroad – where the student can go with questions or can turn to in unforeseen circumstances.
- **For teachers and mentors: Together with the student, prepare and evaluate the experience abroad**, on both a professional and personal level.

Inleiding

Internationale competenties zijn voor iedere student waardevol, voor persoonlijke ontwikkeling en om hen voor te bereiden op de multiculturele samenleving en de internationaal georiënteerde arbeidsmarkt. Studenten kunnen deze competenties ontwikkelen middels een internationale ervaring. Toch heeft niet iedere student de kans om een internationale ervaring op te doen. Nuffic en verschillende Nederlandse organisaties in en rond het onderwijs (zie hieronder: Landelijke Werkgroep Inclusief Internationaliseren) zetten zich in om internationalisering voor het middelbaar beroeps- en hoger onderwijs (mbo en ho) inclusiever te maken en te achterhalen hoe dit bereikt kan worden.

Eén van de manieren om een internationale ervaring op te doen is middels een stage of een deel van de studie in het buitenland, oftewel uitgaande mobiliteit of studiepuntmobiliteit. Inclusie in uitgaande mobiliteit is al langer een onderwerp van gesprek in het onderwijs. Uit onderzoek van Nuffic blijkt dat 67% van de studenten in het hoger onderwijs in het studiejaar 2018-2019 graag naar het buitenland zou gaan voor een stage of deel van hun studie (Elfferich, 2020). Een kwart (25%) van de in 2018-2019 ho-afgestudeerden had tijdens hun studie een buitenlandervaring opgedaan (CBS, 2020). Voor het mbo was dit 7,7% van de studenten (Steehouder, 2020). De verschillen in deze cijfers tussen de motivatie en daadwerkelijke deelname suggereren dat een groep studenten – in ieder geval in het hoger onderwijs – wel een buitenlandervaring op wil doen, maar dit niet doet of kan.

Om internationaliseren inclusiever te maken is het belangrijk om te onderzoeken waarom studenten geen buitenlandervaring opdoen én aan hen te vragen waar zij behoefte aan hebben. Onder buitenlandervaring verstaan we in de context van dit onderzoek **naar het buitenland gaan voor een stage of een deel van de studie (studiepuntmobiliteit)**. Door middel van focusgroepen met Nederlandse mbo- en ho-studenten is onderzocht wat studenten ervaren als obstakels om deel te nemen aan studiepuntmobiliteit. Er is in het bijzonder gekeken naar de invloed van de sociale- en studieomgeving op de beslissing om wel of niet deel te nemen. In relatie tot de door studenten genoemde obstakels is nagegaan welke behoeften studenten hebben. Op deze manier schetsen we een beeld van wat er vanuit het studentenperspectief nodig is om uitgaande studiepuntmobiliteit inclusiever te maken.

Landelijke Werkgroep Inclusief Internationaliseren

De Landelijke Werkgroep Inclusief Internationaliseren is een samenwerkingsverband van organisaties die zich inzetten voor inclusief internationaliseren. Dit zijn de Universiteiten van Nederland (UNL), de Vereniging van Hogescholen (VH), de MBO Raad, de Landelijke Studentenvakbond (LsvB), het Interstedelijk Studentenoverleg (ISO), JOB MBO, het Expertise Centrum Inclusief Onderwijs (ECIO), ECHO – Expertisecentrum Diversiteitsbeleid, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en Nuffic. De Landelijke Werkgroep wil het opdoen van een internationale ervaring toegankelijk maken voor alle studenten.

Door middel van inventarisatie, verbinding en versterking brengt de Landelijke Werkgroep inclusief internationaliseren onder de aandacht bij studenten, docenten en beleidsmedewerkers bij onderwijsinstellingen en overheid. Het huidige onderzoek is voortgekomen uit eerder onderzoek van Nuffic en een gezamenlijke wens om meer te weten te komen over de behoeften van studenten.

Resultaten uit eerder onderzoek

De vraag waarom studenten in het mbo en ho niet voor studie of stage naar het buitenland gaan, is al eerder onderzocht. In verschillende (internationale) onderzoeken is gekeken naar welke groepen ondervertegenwoordigd zijn in uitgaande mobiliteit en welke obstakels invloed kunnen hebben op de intentie en deelname van studenten aan een studie of stage in het buitenland. In de analyse van eerder onderzoek hebben we bij de obstakels een onderscheid gemaakt tussen mbo en ho. Er bestaan namelijk verschillen in de obstakels die mbo- en ho-studenten ervaren. De behoeften van de twee groepen studenten zijn vergelijkbaar.

Obstakels

Hoger onderwijs

Verschiedene onderzoeken hebben een aantal groepen ho-studenten geïdentificeerd die minder of niet geneigd zijn om naar het buitenland te gaan voor studie of stage. In een onderzoek van Erasmus Student Network zijn studenten uit België, Tsjechië, Frankrijk en Letland bevestigd over hun kijk op het opdoen van een buitenlandervaring. Het onderzoek maakt onderscheid tussen vier ondervertegenwoordigde groepen studenten. Hieronder vielen studenten met een laag gezinsinkomen, studenten uit niet-stedelijke omgevingen, studenten met een migratieachtergrond en studenten waarvan geen van de ouders hoger onderwijs heeft gevolgd - eerstegeneratiestudenten (Allinson en Gabriels, 2021). In het Nederlands hoger onderwijs zijn drie vergelijkbare groepen studenten geïdentificeerd die minder of niet geneigd zijn om een buitenlandervaring op te doen: eerstegeneratiestudenten, studenten uit gezinnen met een lager inkomen en studenten met kinderen (Kurver et al, 2019a; Favier, et al., 2022).

Het Erasmus+ programma gaat uit van acht typen obstakels die ertoe leiden dat ho-studenten minder kans hebben om naar het buitenland te gaan: een ondersteuningsbehoefte (fysieke of mentale functiebeperking), obstakels met betrekking tot educatie en training (bijvoorbeeld leerachterstanden of leerproblemen), economische belemmeringen, cultuurverschillen, discriminatie, sociale obstakels, geografische belemmeringen en gezondheidsredenen (Allinson en Gabriels, 2021).

Andere onderzoeken ondersteunen de door Allison en Gabriels (2021) genoemde obstakels. Economische belemmeringen, zoals de kosten of een gebrek aan financieringsmogelijkheden, blijken voor ho-studenten de voornaamste reden te zijn waarom studenten niet naar het buitenland gaan voor studie of stage (Kurver et al, 2019a; Hauschildt et al, 2021). Dit geldt in het bijzonder voor studenten uit gezinnen met een lager inkomen (Mellors-Bourne et al, 2015). Uit een onderzoek naar participatie van ho-studenten aan het Erasmusprogramma in verschillende Europese landen blijkt dat de bijkomende kosten en studievertraging belemmeringen zijn voor deze studenten, maar dat dit niet per se leidt tot minder participatie (Beerkens et al, 2015).

Obstakels omtrent sociale omgeving, cultuurverschillen en discriminatie worden door meerdere onderzoeken verder uitgelicht. Daarbij zijn de afstand tot familie en vrienden, het verlies van een (bij)baan en de angst voor discriminatie of eenzaamheid de voornaamste redenen voor ho-studenten om niet deel te nemen aan uitgaande mobiliteit (Souto-Otero et al., 2013; Beerkens et al, 2015; Mellors-Bourne et al, 2015; Allinson en Gabriels, 2021; Favier et al, 2022). Gebrek aan kennis over de mogelijkheden, gebrek aan taalvaardigheid en de veronderstelling dat een buitenlandervaring niet past in het studieprogramma worden in eerder onderzoek ook genoemd als obstakels (Mellors-Bourne et al, 2015; Kurver et al, 2019a).

Een ondersteuningsbehoefte of (fysieke of mentale) beperking lijkt op zichzelf geen effect te hebben op de kans dat een Nederlandse ho-student niet voor studie of stage naar het buitenland gaat (Favier et al, 2022).

Middelbaar beroepsonderwijs

Mbo-studenten gaan over het algemeen voor een stage naar het buitenland of nemen deel aan een korte uitwisseling, bijvoorbeeld middels een werkweek (Warps en Lodewick, 2021). Ondervertegenwoordigde groepen in uitgaande mobiliteit in het mbo zijn onder andere studenten met een ondersteuningsbehoefte, studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond of studenten van lagere opleidingsniveaus (Steehouder, 2020). In 2020 had slechts 2,5% van de mbo-schoolverlaters op de opleidingsniveaus 1 en 2 een buitenlandervaring opgedaan. Ter vergelijking: 12,7% van de mbo-schoolverlaters op niveau 4 had een buitenlandervaring opgedaan tijdens de studie (Nuffic, 2022).

Binnen bepaalde studierichtingen zijn mbo-studenten meer geneigd om naar het buitenland te gaan voor een stage of studiereis, bijvoorbeeld vanwege de aard van de studierichting of de sector waarin de student komt te werken. Uit onderzoek onder mbo-studenten blijkt dat studenten die internationaal georiënteerde studies volgen eerder geneigd zijn om een buitenlandervaring op te doen (Warps en Lodewick, 2021). Van de mbo-studenten die in 2017 afstudeerden en studeerden in het opleidingsdomein Toerisme en recreatie had 44,5% een buitenlandervaring opgedaan (Steehouder, 2020). Onderzoek van Westerhuis (2020) wijst erop dat het afhangt van de prioriteit die de school geeft aan internationalisering of mbo-studenten meer kansen hebben om een buitenlandervaring op te doen. Daarbij komt dat de structuur van een Nederlandse mbo-opleiding, waarin studenten studeren en stage lopen of werken, niet altijd de ruimte biedt om een buitenlandervaring op te doen (Westerhuis, 2020).

Daarnaast is het voor mbo-studenten vaak moeilijker om een stage te vinden in het buitenland vanwege hun leeftijd. Over het algemeen zijn mbo-studenten jong en buitenlandse bedrijven kunnen een minimumleeftijd van 18 jaar hanteren (Westerhuis, 2020).

Uit een onderzoek gebaseerd op interviews met mbo-studenten met een niet-westerse immigratieachtergrond die met een Erasmus+ beurs naar het buitenland zijn geweest, blijkt dat het voor deze groep studenten niet moeilijker is om voor studie of stage naar het buitenland te gaan. Voor sommige studenten zorgt hun achtergrond ervoor dat ze het makkelijker vinden om een buitenlandervaring op te doen, voor anderen is het juist een obstakel vanwege angst voor isolatie en discriminatie. Ouders van studenten met een niet-westerse achtergrond vinden een buitenlandervaring voor hun kind vaker wel spannend en nieuw. Voor vrouwelijke mbo-studenten met een islamitische en/of migratieachtergrond is het wel moeilijker om een buitenlandervaring op te doen, omdat zij toestemming moeten krijgen van hun ouders (Warps en Lodewick, 2021).

Behoeften

Om obstakels zoveel mogelijk weg te nemen voor studenten, zijn in eerdere internationale studies de behoeften van studenten in kaart gebracht. Over het algemeen zijn de behoeften van mbo- en ho-studenten vergelijkbaar, hoewel er een aantal verschillen zijn.

In de voorbereiding op de buitenlandervaring is voor mbo- en ho-studenten tijdige, duidelijke en volledige informatievoorziening van belang, evenals het terugbrengen van papierwerk. Voor mbo-studenten, en ho-studenten met een migratieachtergrond, is de informatievoorziening richting ouders een belangrijke behoefte. (Mellors-Bourne et al, 2015; Kurver et al, 2019b; Warps en Lodewick, 2021).

Een andere veelgenoemde behoefte is (tijdige) financiële ondersteuning en informatievoorziening hierover. Uit de Erasmus Student Network Survey uit 2021 komt naar voren dat slechts 26% van de studenten meer dan een maand van tevoren hun studiebeurs toegekend kregen. Meer zekerheid over financiële ondersteuning kan studenten met een lagere sociaal-economische achtergrond de kans bieden om wel een buitenlandervaring op te doen (Rayón, 2022). Deze behoefte aan zekerheid geldt voor mbo- én ho-studenten (Kurver et al, 2019b; Allinson en Gabriels, 2021).

Begeleiding is een andere belangrijke behoefte. Zowel mbo- als ho-studenten hebben hier behoefte aan in de aanloop naar de buitenlandervaring, bijvoorbeeld bij administratieve zaken, en tijdens het verblijf in het buitenland. Dit geldt in het bijzonder voor studenten met een ondersteuningsbehoefte (Kurver et al, 2019b; Allinson en Gabriels, 2021).

Uit onderzoek onder ho-studenten komen nog andere behoeften naar voren, waaronder landspecifieke informatie in verband met visa en leefkosten, een buddiesysteem en medische ondersteuning wanneer nodig (Allinson en Gabriels, 2021).

Mbo-studenten hebben behoefte aan meer mogelijkheden voor kortere uitwisselingsprojecten en gerichtere financiële ondersteuning. Volgens medewerkers van mbo-scholen zouden er meer opties voor docenten moeten zijn om een buitenlandervaring op te doen. Hierdoor kunnen zij makkelijker goede stageplekken regelen voor studenten en studenten beter begeleiden tijdens de buitenlandervaring (Kurver et al, 2019b; Warps en Lodewick, 2021).

Dit onderzoek

Met dit onderzoek leveren we een kwalitatieve aanvulling op eerder door Nuffic uitgevoerd onderzoek en bieden we het Nederlands perspectief op bestaande kennis over studenten die niet deelnemen aan uitgaande mobiliteit. De resultaten geven inzicht in de beperkingen die studenten zelf ervaren, welke invloed hun sociale en studieomgeving heeft op de deelname van de student en waar studenten zelf behoefte aan hebben.

In dit onderzoek beantwoorden we de volgende onderzoeksvragen:

- Welke obstakels ervaren Nederlandse studenten bij het plannen en opdoen van een buitenlandervaring tijdens hun studie?
- Welke invloed heeft de sociale en studieomgeving van Nederlandse studenten op het wel of niet opdoen van een buitenlandervaring tijdens hun studie?
- Welke behoeften hebben Nederlandse studenten bij het plannen en opdoen van een buitenlandervaring tijdens hun studie?

Methode

Voor dit onderzoek zijn focusgroepen gekozen om deelnemende studenten de kans te bieden van elkaar te horen wat hun obstakels en behoeften zijn met betrekking tot een buitenlandervaring. Daarnaast wilden we studenten aan het denken zetten over obstakels en behoeften die niet specifiek gerelateerd zijn aan hun eigen situatie.

Werving en selectie

De werving van de studenten voor de focusgroepen heeft plaatsgevonden door het delen van een oproep via social media, zowel van Nuffic als van leden van de Landelijke Werkgroep, en via directe contacten op scholen en onderwijsinstellingen.

De aanvankelijk beoogde doelgroep voor dit onderzoek werd gevormd door studenten uit ondervertegenwoordigde groepen in het mbo en ho als het gaat om uitgaande mobiliteit. Uiteindelijk is in dit onderzoek de doelgroep verbreed om zoveel mogelijk studenten te betrekken die obstakels ervaren met betrekking tot een buitenlandervaring. In de werving hebben we ons gericht op studenten die 1. tijdens hun studie geen buitenlandervaring op willen doen, 2. dit wel willen maar niet weten hoe, of 3. wel een buitenlandervaring op hebben gedaan maar veel obstakels hebben ervaren.

In de selectie van de deelnemers voor de focusgroepen hebben we geprobeerd studenten van de verschillende onderwijssectoren samen te brengen. Er is daarbij gekeken naar de interesse die studenten hebben in een buitenlandervaring en hoeveel obstakels ze ervaren.

Deelnemers

We hebben vijf online focusgroepen georganiseerd met 22 mbo- en ho-studenten. Hiervan kwamen 4 studenten uit het mbo, 15 studenten uit het hoger beroepsonderwijs (hbo) en 5 studenten van de universiteit (wo). Onder de deelnemende studenten bevonden zich studenten met een migratieachtergrond en studenten met een ondersteuningsbehoefte. Een aantal studenten had meerdere opleidingen gevolgd. De groep deelnemende mbo-studenten bestond deels uit studenten die een verkort traject of een beroepsbegeleidende leerweg (BBL) volgen, waarbij de studenten een opleiding volgen naast een vaste baan. Voor zover de privacyregels dit toelaten, worden deze kenmerken in de resultaten benoemd.

Data-analyse

De bijeenkomsten van de focusgroepen zijn opgenomen en getranscribeerd. Per onderzoeksvraag is bekeken welke thema's herhaaldelijk naar voren kwamen. De transcripties zijn geanalyseerd per onderzoeksvraag aan de hand van deze veelvoorkomende thema's en subthema's (voor een overzicht zie Bijlage 1).

Representativiteit

Het aantal deelnemende studenten is klein en daarom is dit onderzoek niet volledig representatief. Het schetst een beeld van de obstakels die de deelnemende studenten ervaren en de behoeften die zij hebben. De resultaten zijn een eerste aanzet om scholen en instellingen inzicht te geven in de ervaren obstakels en bijbehorende behoeften.

Resultaten

Uit de analyse blijkt dat mbo- en ho-studenten vergelijkbare obstakels ervaren en ook vergelijkbare behoeften hebben, maar dat het type buitenlandervaring (studie of stage) andere obstakels en behoeften met zich mee brengt. In het mbo gaat het om studenten die voor stage naar het buitenland gaan. Hbo-studenten volgen zowel studie als stage in het buitenland. In het wo betreft het voornamelijk een deel van de studie in het buitenland. Waar relevant wordt per veelvoorkomend thema benoemd of dit geldt voor studenten die voor studie dan wel voor stage naar het buitenland gaan, of voor beide groepen.

Redenen om (niet) naar het buitenland te gaan

Aan studenten is eerst gevraagd waarom ze wel of niet naar het buitenland willen voor studie of stage. Ze geven verschillende redenen om wel of niet te gaan. De studenten die wel willen gaan, willen hun horizon verbreden en zijn nieuwsgierig naar de wereld. Het leren kennen van een andere taal en cultuur is daarbij van belang; je leert omgaan met andere culturen en mensen. Daarbij komt dat ze een buitenlandervaring zien **als een onderdeel van hun persoonlijke ontwikkeling**, als een onderdeel van volwassen worden. Het stimuleert studenten om meer zelfvertrouwen te ontwikkelen en meer zelfstandig en zelfredzaam te worden.

"Het is een persoonlijke ontwikkeling. Je leert hoe je moet omgaan met onbekende mensen, hoe je je integreert in een nieuwe cultuur. Jezelf daar neer zet. En uiteindelijk heb je niks meer aan alle connecties en alle dingen wat je hebt gedaan, maar je ervaringen die draaien altijd mee en volgens mij is dat wel wat je overdraagt aan je omgeving en aan je publiek. Dat is iets, dat zit voor altijd in mijn rugzak en dat neem ik weer mee."

Wo-student met een hbo-vooropleiding; voor deel van studie naar het buitenland geweest

"Ja, ik denk gewoon zelfstandigheid en op jezelf kunnen rekenen, kunnen bouwen. Ik denk dat als ik daar dan heen ga dat ik er dan achter kom waar mijn sterke en zwakke punt zitten en waar ik behoefte heb aan bepaalde mensen om mij heen en wat allemaal zelf lukt. Ik ga wel een beetje met die intentie dat ik echt wil groeien en mezelf soort van herontdekken, want je gaat toch wel uit je omgeving waar je altijd bent met dezelfde mensen, met je ouders, met je vrienden en denk ik een soort van nieuwe start. Als je echt niemand kent, dan ja, laat je denk ik ook misschien een andere kant van jezelf zien."

Hbo-student; interesse in deel van studie in het buitenland

Naast persoonlijke ontwikkeling is de motivatie voor een buitenlandervaring voor sommige studenten **gerelateerd aan het vakgebied** waarin de student zich begeeft. Dit is voornamelijk opleidingspecifiek. De opleiding is dan bijvoorbeeld al internationaal georiënteerd. Sommige studenten die een opleiding volgen die niet internationaal georiënteerd is – zoals bijvoorbeeld in het onderwijs of de zorg – stellen dat ook voor hen een buitenlandervaring van belang kan zijn, ondanks dat dit niet meteen gerelateerd is aan hun vakgebied.

"[...] dat je wel leert om met anderen om te gaan, omdat je toch wel een beroep hebt waar je met mensen omgaat, dat je wel eens ziet hoe een andere cultuur in zijn werk gaat. En je leert een andere taal goed spreken, dus dat dat helpt ook wel weer mee."

Hbo-student met een mbo-vooropleiding; interesse in stage in het buitenland

"Omdat qua scholen weet je nooit wat voor leerlingen je krijgt [...] En ja, dan is het wel handig om ook te weten hoe zij d'r tegenaan kijken en hoe het voor hen is om nu hier te komen en hoe hun cultuur daar is, zeg maar, hoe ze daar les krijgen."

Hbo-student; nog oriënterend op studie of stage in het buitenland

Studenten die niet naar het buitenland willen voor studie of stage geven aan dat **het gebrek aan internationale oriëntatie van de opleiding of de sector** waarin ze komen te werken, hen juist tegenhoudt. Het opbouwen van een netwerk in Nederland weegt zwaarder dan de ervaring die opgedaan kan worden in het buitenland.

Daarnaast heeft **de structuur van de opleiding** invloed op de motivatie van de student om naar het buitenland te gaan, bijvoorbeeld bij studenten die een beroepsbegeleidende leerweg (BBL) in het mbo volgen. Zij werken vaak een groot deel van hun tijd bij een werkgever en doen hun opleiding ernaast. Een student die deelnam aan een focusgroep en die dit traject volgt, ziet niet hoe een buitenlandervaring gecombineerd kan worden met studie en werk. Desondanks erkent deze student wel de meerwaarde van een buitenlandervaring in relatie tot persoonlijke ontwikkeling.

"Ik denk als je BBL doet dat je gewoon in een heel ander systeem zit. Dus ja, dan leer je eigenlijk al werken en iets vast op te bouwen. Maar het ligt ook wel een beetje aan in welke sector en wat je eigen visie is. Als je zoiets hebt van "Ja, ik wil dit nu. Ik zie wel wat ik later ga doen", dan kan je wel heel makkelijk zeggen van nou, ik neem ontslag en doei baas en ik kijk wel wat ik doe als ik terugkom."

Mbo-student die BBL volgt; geen interesse in buitenlandervaring

Obstakels

Aan de deelnemende studenten is gevraagd welke obstakels zij ervaren om voor studie of stage naar het buitenland te gaan. Daarbij worden een aantal punten genoemd die gerelateerd zijn aan **informatievoorziening, financiële middelen, het beleid en curriculum van de thuisinstelling, begeleiding en persoonlijke afwegingen**. Onderstaand figuur laat een geaggregeerde *word cloud* zien over obstakels die studenten ervaren, samengesteld vanuit het totaal van de verschillende focusgroepen.

Figuur 1 Word Cloud – obstakels die studenten ervaren met betrekking tot studie of stage in het buitenland. Samengesteld uit word clouds uit de vijf focusgroepen

Informatievoorziening

In het proces om een buitenlandervaring op te doen, lopen mbo- en ho-studenten ten eerste tegen de (gebrekkige) informatievoorziening vanuit hun school of instelling aan. Deelnemende studenten noemden vaak dat er door scholen en instellingen niet actief en/of tijdig gecommuniceerd wordt over de mogelijkheden voor studenten om een buitenlandervaring op te doen.

Een aantal studenten geeft aan dat ze graag eerder informatie hadden willen ontvangen over de mogelijkheden om naar het buitenland te gaan tijdens de studie.

"Eigenlijk is het zo dubbel, want het kan misschien ook zijn omdat ik nu pas in mijn eerste jaar zit en dat ze denken "dat komt nog wel". Alleen ik ben er nu enthousiast over en ik denk dan eigenlijk zou je het dan juist daar die informatie al over moeten verstrekken."

Hbo-student, eerstejaars; interesse in stage in het buitenland

Tijdige informatie wordt door studenten belangrijk gevonden omdat dit doorslaggevend kan zijn in hun keuze om wel of niet naar het buitenland te gaan. De student kan verplichtingen hebben in Nederland die niet zomaar afgezegd kunnen worden, zoals bijvoorbeeld zorgtaken. Onduidelijke en verlate informatie zorgt ervoor dat de student dan geen geïnformeerde keuze kan maken in verband met persoonlijke omstandigheden en/of verplichtingen.

De timing is belangrijk: niet té vroeg, om de relevantie voor de student te behouden, maar wel vroeg genoeg om ermee aan de slag te kunnen om alles te regelen. Dit geldt specifiek voor studenten met een zorgtaak, studenten met een (bij)baan of studenten met een ondersteuningsbehoefte.

Het is per instelling en per opleiding verschillend hoe de informatievoorziening is geregeld en wanneer studenten worden geïnformeerd over de mogelijkheden om naar het buitenland te gaan. Voor de meeste studenten uit de focusgroepen was de informatie onduidelijk en/of te laat. De mate waarin de opleiding internationaal georiënteerd is, lijkt invloed te hebben op de informatievoorziening over de mogelijkheden. Opleidingen die meer internationaal

georiënteerd zijn (waar een internationale dimensie sterker in het curriculum is verweven) lijken studenten beter en tijdiger van informatie te voorzien.

"[V]oor mij kwam die [informatie] op zich al op de goede timing, want in jaar twee kon je dan die stage doen in het buitenland. Jaar drie was er ook nog de mogelijkheid in de zin van de minor en dan in jaar vier. Dus het kwam op zich wel qua timing wel goed, want stel dat je het in het eerste jaar al krijgt, dan ben je het misschien alweer vergeten. Dus in het tweede jaar kwam het voor mij wel goed uit zeg maar."

Hbo-student met een internationaal georiënteerde opleiding; interesse in stage in het buitenland

Daarnaast ervaren voornamelijk ho-studenten het als een obstakel dat ze veel van de administratie en het plannen en voorbereiden van hun buitenlandervaring zelf moeten doen. Instellingen gaven hun minimale of gebrekkige informatie, reageerden met vertraging of waren onduidelijk over de steun die ze konden bieden aan de studenten.

Een student merkte op dat er in het mbo, in vergelijking met het hbo, meer duidelijkheid is over wat er van de student wordt verwacht en wanneer:

"[O]p het mbo is bij mij best wel heel duidelijk van oh, je kan dit en dat doen en daarna moet je daar naartoe. En nu op het hbo is het echt een beetje vaag en inderdaad, dan heb je wel een pagina waar je naartoe kan, maar is wel heel erg zelf uitzoeken. [...] Op het mbo is het wel veel duidelijker vond ik."

Hbo-student die een verkorte hbo-opleiding volgt, met een mbo-vooropleiding; interesse in stage in het buitenland

Tevens zagen deelnemende studenten dat de motivatie van hun medestudenten daalde vanwege het proces dat een student moet doorlopen om voor studie of stage naar het buitenland te gaan, of dat die motivatie uiteindelijk zelfs volledig ontbrak.

"Ik heb wel twee medestudenten, die zijn wel wat jonger en die waren ook van plan om te gaan. Die wisten wel dat ik er heel erg mee bezig was. Maar ik denk dat het te maken heeft met - ja, ik weet niet - misschien de praktische zaken en dat er niemand eigenlijk bovenop zit. Het is toch best wel dat het vanuit je intrinsieke motivatie moet komen. En als dat ontbreekt? Ja, dan komt het niet. [...] En ja, dan ben je op een gegeven moment eigenlijk te laat voor de deadlines die al best wel vroeg staan om je aanvraag te doen, et cetera. En daarvoor moet je alle dingen hebben uitgezocht, dus ik denk dat zij dat gewoon aan zich voorbij hebben laten gaan."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Voor zowel studenten die voor stage als studenten die voor studie naar het buitenland willen, geldt dat ze van de school of instelling informatie missen over het niveau van hun opleiding in vergelijking met andere landen. Dit heeft voor studenten die op een buitenlandstage willen, invloed op de sollicitatieprocedure voor stages. Studenten die voor een deel van de studie naar het buitenland willen, worden hierdoor ook beïnvloed. Het kan bepalend zijn voor naar welke buitenlandse instellingen ze gaan en welke vakken ze moeten of kunnen volgen.

Financiële middelen

Studenten ervaren de (kennis over de) financieringsmogelijkheden ook als obstakel, voornamelijk de kosten tijdens de buitenlandervaring. Sommige studenten wezen op de huidige (leef)kosten in Nederland. Het verlies van een (bij)baan in Nederland en de bijkomende kosten van de buitenlandervaring zijn redenen voor sommige studenten om af te zien van studie of stage in het buitenland.

"Sowieso nu is alles best wel stuk duurder geworden en nog steeds aan het worden. Daarnaast, ik werk naast mijn studie vrij veel om alles te kunnen bekostigen, maar als ik naar het buitenland zijn gegaan, dan zou dat net wat anders liggen en dan zou ik nog steeds dingen moeten kunnen bekostigen. En waardoor het gewoon minder snel mogelijk is."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Voor studenten die afhankelijk zijn van hun bijbaan of studenten die een BBL-traject volgen is het (waarschijnlijke) verlies van hun (bij)baan een groot obstakel. Een aan de opleiding gekoppelde buitenlandervaring zorgt voor een onderbreking van de werkzaamheden bij de werkgever en verlies aan inkomen.

Werken naast de studie tijdens de buitenlandervaring vinden sommige ho-studenten geen optie, zowel vanwege de beschikbare tijd op de plaats van bestemming als de druk om dan te werken en tegelijkertijd genoeg punten te halen voor de Nederlandse instelling.

"Vaak kun je in het buitenland ook niet werken, dus als je in het buitenland gaat studeren, dan ben je volledig daar mee bezig. Volgens mij heb je dan niet eens zin om te werken, omdat je al zoveel prikkels krijgt die je moet verwerken en dan ook nog je vakken halen en dan nog met een certificaat of diploma terugkomen naar Nederland."

Wo-student met hbo-vooropleiding; voor deel van de studie naar het buitenland geweest

Voor mbo- en ho-studenten die voor stage naar het buitenland willen, is er weinig informatie beschikbaar over de mogelijkheid van een stagevergoeding. Gebrek aan een stagevergoeding of aan informatie over de mogelijkheid hiervan kan de keuze van de student beïnvloeden.

"Ja, daar werd een beetje vaag over gedaan [...] ik weet dus niet precies of je nou een stagevergoeding krijgt bij die stage in het buitenland. Daar had ik nog wel vraagtekens bij."

Mbo-student; interesse in stage in het buitenland

Beleid en curriculum

Studenten ervaren een aantal obstakels die te maken hebben met het beleid van de Nederlandse school of instelling waar zij studeren. Ze benoemen onder andere de eisen die worden gesteld aan behaalde cijfers en taalvaardigheid. Bij sommige ho-opleidingen geldt dat alleen studenten met een bepaald gemiddelde naar het buitenland mogen. Bij andere opleidingen wordt dit bepaald door het aantal European Credits (EC's) of studiepunten die een student heeft behaald. Studenten met leerproblemen kunnen moeite hebben met het voldoen aan deze eisen. Ze worden hierdoor benadeeld.

"Ja, ik weet dat het altijd zo is geweest dat je gemiddeld op een 7,5 moet staan, of goede cijferlijst moet hebben voordat je op buitenlandse reis mag. Bij mijn minor tijdens mijn hbo opleiding was dat toevallig niet. Dat was een kwestie van inschrijven gelukkig. En nu op de universiteit is dat wel het geval. Ja, bij mij lukt dat gewoon niet. Ik heb ADHD en ik kan niet hoger dan een 6 halen. Dat heb ik al geaccepteerd van mezelf. Ik ben al heel blij als ik het haal. Het heeft niks met je intelligentie te maken. [...] Maar het zorgt er wel voor dat er steeds een klein groep studenten niet doorheen komt, die wel vaak gemotiveerd zijn om wel een buitenlandse ervaring op te doen. Want dat zijn vaak de studenten die twee keer zo hard hun best moeten doen en die ook heel veel energie hebben om op avontuur te gaan. Nou, ik ben daar één van."

Wo-student met hbo-vooropleiding; voor deel van de studie naar het buitenland geweest

"Ik ben niet een heel erge ster in Engels. En inmiddels was het dus wel een verplichte normering wat je moest spreken voordat je weg mocht. Maar ik dacht ja, je leert juist superveel als je daar eenmaal bent. Dus, ik heb uiteindelijk wel die normering net aan gehaald, maar ik denk dat je vooral heel veel leert als je er bent dan dat je eerst woordjes uit dat boek moet leren voordat je dan een keer mag gaan. Dat was mijn belemmering."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Studenten die een verkort programma volgen of een andere opleidingsstructuur hebben, zoals BBL, merken dat er minder mogelijkheden zijn of dat er vanuit de opleiding minder wordt gestuurd op een buitenlandervaring.

"[I]k doe nu dan de verkorte versie, dus dat het versneld is in 3 jaar. En, ik merk dan dat ze toen al gelijk zeiden van nou, dan zou ik echt geen buitenlandstage doen, terwijl ik juist eigenlijk wel had gedacht van dat één van mijn stages wel in het buitenland zouden zijn. En ik kan dus nu alleen met mijn minor naar het buitenland, maar daardoor beperken ze het ook weer. Nou, alleen landen in Europa, niet buiten Europa verder. Dus dat vind ik wel jammer en daardoor heb ik ook niet echt het idee dat ze het heel graag willen dat ik wegga."

Hbo-student die een verkorte hbo-opleiding volgt, met een mbo-vooropleiding; interesse in stage in het buitenland

De studenten die wel naar het buitenland willen of zijn geweest, zien om zich heen bij medestudenten dat de motivatie om naar het buitenland te gaan voor studie of stage niet vanzelfsprekend is. Als voorbeeld werd het type opleiding genoemd, waarbij studenten de meerwaarde van een buitenlandervaring niet zien.

"Bij ICT ligt het er heel erg aan. Je hebt een heel groot deel van de mensen die zeggen, "waarom zou ik dat doen? Ik kan ook iets makkelijkers doen. Het kan ook iets simpeliers zijn hier in Nederland".

Hbo-student met een wo-opleiding; eerder naar het buitenland geweest voor deel van de studie; interesse in stage in het buitenland

Begeleiding tijdens buitenlandervaring

In het geval van problemen in het buitenland hebben studenten de begeleiding van de desbetreffende scholen en instellingen in Nederland of het gebrek daaraan als een obstakel ervaren. Die problemen kunnen bijvoorbeeld te maken hebben met mentale of fysieke gezondheid, of gebeurtenissen tijdens de buitenlandervaring. Studenten met een ondersteuningsbehoefte zien het (eventuele) gebrek aan begeleiding in het buitenland als een obstakel.

Onvoorziene omstandigheden tijdens de buitenlandervaring kunnen er de oorzaak van zijn dat de mentale gezondheid van sommige studenten achteruitgaat. Voor de studenten waarbij dit probleem speelde, was het moeilijk om de Nederlandse school of instelling te bereiken en hulp of begeleiding van hen te krijgen.

"[Tijdens mijn eerste buitenlandervaring] heb ik ook een dipje gehad qua hele mentaliteit. En toen kreeg ik ook weinig steun vanuit school, waardoor ik dus ook inderdaad heel bang was om weer naar Suriname te gaan. Maar dat heb ik uitgesproken naar de [instelling], maar daar hebben ze eigenlijk weinig mee gedaan."

Hbo-student met mbo-vooropleiding; twee keer voor stage naar het buitenland geweest

Ook na de buitenlandervaring ontbrak er steun en begeleiding voor deze studenten. Een student benoemde dat dit een factor is in de overweging om voor een volgende studie ook naar het buitenland te gaan:

"Als ik nu weer ga en het gaat weer fout, dan zit ik daar weer alleen en zonder steun en dan moet ik het weer alleen regelen. Dus ja, dan zeker omdat mijn mental health toen best wel een dipje heeft gehad naderhand, is dat wel iets waar ik dan heel erg over nadenk. Dat is ook waar ik dan meer studenten over hoor spreken, toch een beetje de angst van als je weet dat de [instelling] je niet zo steunt, dan zit je daar zo alleen. Want dat is dan toch waar je wel op rekt of op berust."

Hbo-student met een wo-vooropleiding; eerder naar het buitenland geweest voor deel van de studie; interesse in stage in het buitenland

Persoonlijke afwegingen

Studenten gaven aan dat het voor studenten van jonge leeftijd een grote stap is om alleen naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Een jonge student heeft dan misschien nog niet het zelfvertrouwen of de zelfstandigheid om een buitenlandervaring te overwegen. De eigen motivatie en hoe sterk de student in zijn of haar schoenen staat, kan een obstakel zijn om deze stap te maken.

"Als je net van de havo afkomt, dan ben je 17, 18 en dan. Ja, ik was nog niet zo ver, zeg maar, om zelf naar het buitenland te gaan, dus ik denk als het je tweede opleiding of zo is en je bent dan wel ouder, dan heb je daar misschien meer zelfvertrouwen in. Maar toen ik zo jong was en die mogelijkheid, zeg maar, er was toen. Ja, was ik gewoon echt nog te jong om zelf naar het buitenland te gaan."

Hbo-student; niet naar het buitenland geweest tijdens huidige studie, had wel interesse in stage in het buitenland

Ook de angst voor heimwee kan een negatief effect hebben op de motivatie van studenten om naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Zij stellen dat de afstand tussen jou, als student, en familie en vrienden moeilijk kan zijn. Dit heeft te maken met heimwee en met het maken van vrienden en connecties in de plaats van bestemming.

"Het is wel een half jaar dat je echt weg bent van thuis. En het is natuurlijk wel spannend of je daar wel een beetje vrienden krijgt of mensen waar je wel even af en toe mee kan afspreken. Dus dat is wel een beetje een belemmering."

Hbo-student; geen interesse in stage in het buitenland

Een gerelateerd obstakel dat sommige studenten ervaren, is de lengte van een buitenlandervaring. Om verschillende redenen, zoals familiesituatie, zelfvertrouwen of andere persoonlijke omstandigheden, kan het voor een langere periode naar het buitenland gaan voor studie of stage mensen afschrikken.

Omgevingsfactoren

Sociale omgeving

Uit eerder onderzoek blijkt dat de invloed van de sociale omgeving, en met name die van de ouders, bepalend kan zijn voor de keuze van een student om een buitenlandervaring op te doen. Ouders kunnen zich bijvoorbeeld beschermend opstellen of zijn wellicht niet op de hoogte van de mogelijkheden. In dit onderzoek is deze invloed nauwelijks genoemd door de studenten.

De meeste deelnemende studenten gaven aan dat een buitenlandervaring door hun sociale omgeving wordt gestimuleerd. Hun ouders en vrienden zien het als een kans voor studenten en plannen graag een bezoek tijdens het verblijf in het buitenland van de student.

De sociale omgeving vindt het goed voor de persoonlijke ontwikkeling van de student en ziet de meerwaarde van het opdoen van ervaringen in het buitenland.

Een aantal deelnemende studenten gaf aan dat de invloed van de sociale omgeving beperkt of nauwelijks aanwezig is. Ze merken dan wel iets van die invloed, maar vinden dat het hun eigen keuze is. Wat hun vrienden of familie daarvan vinden maakt hun minder uit.

Bepaalde omstandigheden hebben wel invloed, maar waren volgens de deelnemende studenten niet doorslaggevend. Deelnemende studenten houden hier bijvoorbeeld rekening mee door minder lang weg te gaan. De gezondheid van een familielid kan invloed hebben op de keuze van studenten om naar het buitenland te gaan.

"Als jij net een half jaar weggaat en na twee maanden wordt bijvoorbeeld een familielid ziek, dan kan je ook niet zomaar ermee stoppen, zeg maar. Dus dat is dan wel weer iets waar je dan rekening mee moet houden. Of je moet doorgaan of je stopt ermee. Dat is dan ook niet duidelijk aangegeven wat er in die scenario's gebeurt. Dus dat was wel een probleem waar je inderdaad tegenaan moet kijken."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Ook een liefdesrelatie kan een factor zijn in de beslissing om wel of niet naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Het hebben van een relatie kan ervoor zorgen dat een student zich tegengehouden voelt om te gaan. De bevroagde studenten hebben dat zelf niet ervaren, maar zien het wel bij medestudenten.

"Ik heb dus nu geen relatie en ik denk wel dat dat mij heel erg helpt om te gaan. Ik voel me daardoor niet tegengehouden. [...] Maar ik denk wel dat het heel erg scheelt of je een relatie hebt of niet."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Studieomgeving

Twee aspecten van de studieomgeving beïnvloeden de studenten in hun keuze om wel of niet naar het buitenland te gaan voor studie of stage: de opleiding/instelling en individuele docenten. Anders dan bij de eerdergenoemde obstakels met betrekking tot het beleid vanuit de instelling is bij dit onderdeel nagegaan in hoeverre de studenten intrinsiek worden

gemotiveerd door de opleiding/instelling en/of individuele docenten. Dit staat los van bijvoorbeeld bepaalde eisen die worden gesteld aan studenten om deel te nemen aan een internationale ervaring.

De meeste studenten merken op dat het vanuit de opleiding of instelling niet per se wordt gestimuleerd om voor studie of stage naar het buitenland te gaan. Eén student merkte een verschil tussen hbo en wo: op de betreffende hbo-instelling werd het minder gestimuleerd dan op de universiteit.

"[B]ij mij vind ik het wel jammer dat dat niet echt wordt gedaan, dat het niet echt wordt gestimuleerd. Maar ik denk dus ook wel een beetje, omdat ze verwachten dat je dan in Nederland gaat werken en als je dan stage in het buitenland gaat doen, dat je dan ontwikkelingen ziet die eigenlijk nu niet in Nederland gelden, dus dat ze het daarom niet echt willen stimuleren."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Dit is anders voor studenten die een internationaal georiënteerde opleiding volgen. Het wordt dan vanuit de opleiding geïntroduceerd en aangemoedigd.

"Wij hebben vorig jaar echt een speciale voorlichting gehad voor het buitenland, zeg maar of tenminste een stage dan in het buitenland. En daarnaast hebben we dan ook de contactgegevens gekregen van de contactpersoon die dan over nou ja, stages en dat studeren in het buitenland gaat. Daar heb ik toen dan een vervolg afspraak mee gepland, maar vanwege corona is alles toen misgelopen, maar vanuit de school wordt daar wel in nou ja, wordt er wel tijd voor vrij gemaakt en op zich wel duidelijke informatie over verstrekt. Bij mij dan."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Als het gaat om de invloed van individuele docenten merken studenten op dat die vaak wel enthousiast vertellen over hun eigen buitenlandervaring of bemoedigend reageren op de plannen van de student om naar het buitenland te gaan. Voor sommige studenten blijft het bij de enthousiaste reactie van de docent en een doorverwijzing naar de international office. Bij andere studenten begeleiden docenten meer in het planningsproces. Studenten ervaren vooral het enthousiasme van docenten, een echte stimulans om de plannen door te zetten blijft vaak uit.

"Het enige wat ik zou kunnen zeggen is dat mijn docenten er wel enthousiast over waren als ik het zelf zei. Maar dat ze erover praten was een keertje aan het einde van het jaar van de tweede jaar, zeggen ze "hé, je hebt het eigenlijk nu al moeten hebben geregeld, maar je zou stage kunnen doen in het buitenland". En dat is dan één zin en dat was dan alles wat ze vertelden ook een stage, voor de rest ging het alleen maar over binnen Nederland."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Behoeften

Aan de deelnemende studenten is gevraagd welke behoeften zij hebben bij de obstakels die zij hebben benoemd. Ze gaven aan behoefte te hebben aan **tijdige en duidelijke informatievoorziening, praktische ondersteuning bij voorbereidingen, contact met medestudenten, flexibiliteit in beleid en curriculum van de thuisinstelling, aanmoediging en begrip en communicatie en begeleiding tijdens de buitenlandervaring.**

Onderstaand figuur laat een geaggregeerde *word cloud* zien over de behoeften die deelnemende studenten hebben, samengesteld uit *word clouds* die zijn gemaakt door de studenten tijdens de verschillende focusgroepen.

Figuur 2 Word Cloud - behoeften die studenten ervaren met betrekking tot studie of stage in het buitenland. Samengesteld uit word clouds uit de 5 focusgroepen.

Tijdige en duidelijke informatie

De informatievoorziening is voor studenten van belang om hen te motiveren en te helpen in hun voorbereidingen om naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Tijdige en duidelijke informatie is daarvoor een belangrijke voorwaarde.

"Ik denk dat het eigenlijk al begint om het te motiveren vanuit je eerste leerjaar. Want dan ben je nog jong en zit je nog helemaal zonder enige kennis. Als je dan gewoon informatie geeft, dan weet je gewoon voor de komende 4 jaren van "Goh, die mogelijkheid is er" en dan weet je gewoon wanneer je zelf kan bepalen wanneer je daar behoefte aan hebt. Ik denk dat als je het een beetje in het tweede of derde leerjaar zo een keertje benoemt, dan ben je eigenlijk al te laat. Het is hoe eerder hoe beter."

Vierdejaars hbo-student; had interesse in stage in het buitenland maar niet geweest tijdens de studie

"Ik denk dat het ook wel stukje duidelijkheid is. Als je er zeg maar heel veel van weet dan kan je ook makkelijker een keuze maken. Van "oh ja, het heeft ook heel veel voordelen". Maar als het een beetje een vaag gebied blijft dan heb je zoiets van, "weet je wat, ik doe mijn ding en het interesseert me verder niet". Dat denk je dan misschien sneller dan met meer informatie van tevoren."

Mbo-student in verkort traject; geen interesse in stage in het buitenland

Daarnaast hebben studenten behoefte aan vindbare en overzichtelijke informatie. Als die tijdig door de instelling of school onder de aandacht wordt gebracht, kan dit helpen om studenten te motiveren of aan het denken te zetten over de vraag of een buitenlandervaring iets voor hen is. Van belang is hierbij dat helder wordt gemaakt welke stappen er nodig zijn en dat de informatie vroegtijdig bespreekbaar wordt gemaakt.

"Ik zou het wel makkelijk vinden als ze iets uitschrijven van hoe het allemaal werkt met inschrijven en hoe het dan tijdens je buitenland stage allemaal aan moet voldoen. En gewoon kort een boekje, dat is al prima."

Hbo-student die een verkorte hbo-opleiding volgt, met een mbo-vooropleiding; interesse in stage in het buitenland

"Als je een plek hebt waar je alle informatie kan vinden die er voor nodig is of die handig zou kunnen zijn. Waardoor het ook al bespreekbaarder wordt vanaf het eerste moment dat je op de studie bent, bijvoorbeeld. Dat zou meer helpen en meer aansporen om daadwerkelijk die stap te ondernemen. Zodat je, omdat je dan alles al vroegtijdige best wel kan uitzoeken, gedurende je studie kan bepalen is het iets voor mij, of is het niet iets voor mij. Dat je daar niet gehaast een keuze over moet maken."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Onderwerpen waar mbo- en ho-studenten graag praktische informatie over willen, zijn bijvoorbeeld de (leef)kosten in het buitenland, huisvesting in het buitenland, financieringsmogelijkheden en administratieve zaken – zoals het aanvragen van visa en werkvergunningen. Daarnaast kan informatie over het belang en de meerwaarde van een ervaring de motivatie van een student om een buitenlandervaring op te doen verder stimuleren.

Financieringsmogelijkheden

Studenten hebben daarnaast financiële ondersteuning nodig. Ze hebben behoefte aan meer informatie over de kosten van een buitenlandervaring en aan meer begeleiding bij het vinden van financieringsmogelijkheden. Financiële ondersteuning, specifiek voor groepen studenten die zelf minder financiële mogelijkheden hebben of afhankelijk zijn van een (bij)baan, zou het aantrekkelijker maken om een buitenlandervaring op te doen. Daarnaast kan het de kansongelijkheid in het onderwijs verkleinen. De financiering zou moeten worden aangepast al naargelang de behoeften van bepaalde groepen:

“Financiële ondersteuning voor studenten die het dan echt nodig hebben, dan via een profilering of via een fonds die [de instelling dan] beschikbaar heeft voor studenten die een laag inkomen hebben of geen ouders hebben die kunnen ondersteunen, of wat dan ook. Ik denk dat je hiermee de weg vrij maakt voor studenten en daarmee een deel van de ongelijkheid in het onderwijs bestrijdt. [...] Financiële steun, dat je een eenmalige beurs of een subsidie of wat dan ook kan aanvragen. Dat kan in ruil voor een verslag zijn of in ruil voor een andere tegenprestatie.”

Hbo-student met een wo-vooropleiding; eerder naar het buitenland geweest voor deel van de studie; interesse in stage in het buitenland

Ook noemden de studenten die voor stage naar het buitenland willen of zijn gegaan, dat een stagevergoeding in het buitenland overal anders is geregeld. Ze zouden graag zien dat het werk dat zij tijdens hun stage doen wordt gewaardeerd met enige vorm van financiële ondersteuning. Hierbij zou de thuisinstelling kunnen helpen door informatievoorziening, richtlijnen of afspraken met buitenlandse organisaties over vergoedingen.

Praktische ondersteuning bij voorbereidingen

Deelnemende mbo-studenten gaven aan dat hun opleiding nauw betrokken is bij het vinden van een stageplek. Daarbij wordt rekening gehouden met de interesses van de student.

Ho-studenten gaven aan behoefte te hebben aan praktische ondersteuning bij de voorbereidingen. Ho-studenten die voor een stage naar het buitenland gaan, missen een database van beschikbare vacatures en/of een lijst met voorwaarden waar een stage aan moet voldoen. Ze hebben ook behoefte aan hulp bij het beschrijven en vertalen van de huidige studie of vakken voor buitenlandse instellingen of bedrijven: *“het zou wel fijn zijn als je ergens iets beter kon vinden in een ander land hoe jouw studie heet, waar ze voor zoeken”* (hbo-student; interesse in stage in het buitenland).

Ho-studenten die voor een deel van hun studie naar het buitenland gaan, ontvangen graag informatie en duidelijkheid over de mogelijkheden en vakken op de buitenlandse instelling die voldoen aan de voorwaarden van de Nederlandse instelling.

Daarnaast noemden deelnemende ho-studenten de behoefte aan een contactpersoon of begeleider om hen te ondersteunen bij de praktische zaken, maar ook bij het aanmeld- of sollicitatieproces voor de instelling of het bedrijf in het buitenland.

"[Ik had] ook opgeschreven "concrete hulp" en daarmee bedoel ik gewoon iemand op school die je kan helpen bij de praktische zaken, dus die kan helpen bijvoorbeeld bij de documenten die je moet verzamelen voor je visum, bij het regelen van een vliegticket, je financiële zaken op een rijtje zetten. Ja, het zou fijn zijn als op school iemand daarmee kan ondersteunen."

Hbo-student met mbo-vooropleiding; twee keer voor stage naar het buitenland geweest

"[I]emand die echt die praktische zaken met je door kan lopen. En dan denk ik vooral in Nederland voordat je nog gaat. Of in ieder geval als je daar behoefte aan hebt, dat je dat even kan vragen of kan checken. Al is het een student die dat al wel heeft gedaan ofzo, die het dan voort blijft zetten of gewoon een docent. Iemand die dat gewoon weet, want het zijn vaak hele stomme [kleine] dingen die we echt wel zelf kunnen. Alleen je weet gewoon niet zo goed wat je moet doen en waar je dat kan vinden."

Wo-student met hbo-vooropleiding; interesse in deel van studie in het buitenland

Contact met en ervaringsverhalen van medestudenten

Als het gaat om het motiveren van studenten zijn ervaringsverhalen van vrienden en familie, maar ook van medestudenten met een buitenlandervaring een belangrijke factor. Zij kunnen vertellen over hun eigen ervaringen en obstakels, en studenten informeren over het proces dat ze moeten doorlopen. Tevens kunnen ze studenten tips geven over het land waar ze zelf zijn geweest en eventueel helpen met het vinden van een geschikte stage of studie.

"Ik ging naar de open dagen en toen was er iemand en die vertelde over de studie [...] en toen vertelde zij dat zij volgens mij naar Zweden ging. Daar was ze zo enthousiast over dat ik dacht van, oh, dat is echt wel interessant om daar naar te kijken in hoeverre dat mogelijk is."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Studenten gaven aan dat ze graag in contact gebracht zouden willen worden met medestudenten die ook buitenlandplannen hebben. Er werd geopperd dat een portaal of platform waar studenten elkaar kunnen vinden een goede vorm zou zijn om informatie uit te wisselen en vragen te kunnen stellen.

"Ik vroeg me af of het dan misschien niet handig is om één grote chat te hebben met allemaal mensen die op dat moment of in het komende jaar een internationale stage willen doen, zodat je gewoon wat beter met elkaar, met andere studenten ook kan communiceren. [...] Het kan dan ook heel handig zijn als we zo'n groep hebben op een website waar je gewoon al je vragen kan stellen die gewoon puur gaan over internationale stages en Nederland."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Beleid van de thuisinstelling en het curriculum van de opleiding

Met betrekking tot de behoeften omtrent het beleid van de thuisinstelling noemen de deelnemende studenten flexibiliteit in de eisen rondom cijfers en studiepunten, financiële ondersteuning, keuze in de tijdsduur van de buitenlandervaring en meer mogelijkheden in het curriculum.

Studenten hebben behoefte aan flexibelere eisen en minder strenge voorwaarden in relatie tot behaalde cijfers, studiepunten en taalniveaus. Er zou naar de persoonlijke situatie en motivatie van de studenten moeten worden gekeken. Dit werd voornamelijk aangegeven door ho-studenten:

"[M]inder focussen op cijfers, maar meer focussen op hoe heb je het tot nu toe op je opleiding gedaan. Want uiteindelijk maakt het niet zoveel uit, of je het nu haalt met een 5,5 of met een 7,5. Als je maar je minor haalt, want die grens is daar al gesteld. Zo iets voelt in ieder geval eerlijker."

Hbo-student met een wo-vooropleiding; eerder naar het buitenland geweest voor deel van de studie; interesse in stage in het buitenland

"[D]at je dus soms een bepaald gemiddelde moet staan of slim genoeg bent, of je het niveau wel aankunt. Je zou dat ook op andere manieren kunnen oplossen of door te kijken of iemand een ondersteuningsbehoefte heeft, of ADHD, of mantelzorger is, of misschien eerstegeneratiestudent. Dat lijstje gaat zo maar verder. En niet echt alleen kijken naar of ze een 7,5 gemiddelde staan."

Wo-student met hbo-vooropleiding; voor deel van de studie naar het buitenland geweest

Ten slotte is een half jaar weg zijn volgens sommige studenten te lang. Dit kan met diverse persoonlijke omstandigheden te maken hebben. Studenten hebben behoefte aan mogelijkheden om korter naar het buitenland te kunnen gaan voor studie of stage. Meer opties hebben om zelf de lengte van de buitenlandervaring te bepalen kan studenten ook helpen. Bovendien zou dit een buitenlandervaring toegankelijker maken voor studenten met beperkte

financiële middelen. Studenten die een opleiding volgen waarbij een buitenlandervaring minder ingebed zit in het curriculum, hebben behoefte aan meer mogelijkheden om naar het buitenland te gaan voor studie of stage.

Aanmoediging en begrip

Studenten hebben behoefte aan aanmoediging en begrip vanuit de thuisinstelling. Voor de meeste deelnemende studenten bleef het vooral bij sporadische aanmoediging en enthousiasme van individuele docenten. Als het volledig vanuit de studenten zelf moet komen, vallen met name de studenten af die vanuit bepaalde obstakels geen kans hebben op, of minder motivatie hebben voor, een buitenlandervaring. Juist de aanmoediging kan studenten ondersteunen en de ervaring inclusiever maken:

"Ikzelf denk als je dan wel behoefte hebt [om naar het buitenland te gaan voor studie of stage] dan is de motivatie vanuit school juist heel belangrijk om je een beetje te stimuleren en om je op weg te helpen, zeg maar."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Daarbij moet er vanuit de school of instelling ook begrip en geduld zijn voor de persoonlijke situatie van de student. Dit geldt zeker voor studenten met een ondersteuningsbehoefte. Voor deze studenten is begrip vanuit de instelling of het bedrijf in het buitenland ook van groot belang:

"Geduld en begrip. Het heeft er vooral mee te maken dat ik begrip en geduld zelf heel belangrijk vind. Ik heb dat ook nodig om zo goed mogelijk te kunnen functioneren zeg maar."

Mbo-student met een ondersteuningsbehoefte; interesse in stage in het buitenland

Communicatie en begeleiding tijdens de buitenlandervaring

Een goede communicatie tussen student, de thuisinstelling en de buitenlandse instelling of het bedrijf is een belangrijke behoefte. Duidelijke communicatielijnen zorgen ervoor dat studenten zich gesteund voelen. In geval van incidenten kan daardoor misschien sneller en effectiever een oplossing worden gezocht.

"Ja, dat vind ik ook wel belangrijk, want kijk een e-mailtje of een telefoontje dat is snel gedaan, maar werkelijk een oplossing ergens voor krijgen is met zo een afstand toch lastiger."

Mbo-student in een verkort traject; interesse in stage in het buitenland

Begeleiding tijdens de buitenlandervaring werd door meerdere studenten genoemd als een behoefte. Die zou geboden kunnen worden door iemand die vanuit Nederland als contactpersoon dient, bijvoorbeeld een docent of een medestudent die eerder een buitenlandervaring op heeft gedaan. Een aanspreekpunt of begeleider tijdens de

buitenlandervaring is belangrijk als er tijdens de buitenlandervaring dingen beginnen te spelen of als zich onvoorziene omstandigheden voordoen.

"Ik had ook één aanspreekpunt opgeschreven, maar ook vind ik het zelf fijn als je gewoon in het buitenland zit en er gebeurt iets, dat je dan weet wie je kan benaderen. Dat er altijd iemand is die je kan bereiken."

Hbo-student; interesse in stage in het buitenland

Voor sommige studenten kan het daarnaast helpen als er een begeleider mee mag vanuit de thuisinstelling of het thuisland, of als er een begeleider aangewezen wordt in het land van bestemming. Anderen zouden graag gekoppeld willen worden aan een medestudent die bijvoorbeeld naar dezelfde instelling gaat of bij hetzelfde bedrijf stage gaat lopen. Dit kan bevorderend werken voor studenten met een ondersteuningsbehoefte, maar ook voor studenten die minder zeker zijn over zichzelf of over de buitenlandervaring:

"Ik denk dat een medestudent of een medereiziger toch wel iets meer vertrouwen geeft. En toch wel fijn als er zo iemand bekend in ieder geval bij je is. In ieder geval zou ik het wel heel fijn vinden. Ik zou het best wel eng vinden om helemaal alleen te gaan."

Vierdejaars hbo-student; had interesse in stage in het buitenland maar niet geweest tijdens de studie

Conclusie

Eerder onderzoek wijst uit dat een buitenlandervaring nog niet toegankelijk is voor alle studenten, terwijl de internationale competentieontwikkeling via deze ervaring een meerwaarde heeft voor iedere student. Het doel van dit onderzoek was om het perspectief van Nederlandse studenten in het mbo en ho inzichtelijk te maken en hiermee een advies te formuleren voor scholen en instellingen om de inclusie in uitgaande mobiliteit te vergroten.

Buitenlandervaring is verrijking voor studenten

Alle studenten in de focusgroepen zien de meerwaarde van een buitenlandervaring voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden zoals zelfredzaamheid. Daarnaast zien studenten die interesse hebben in een buitenlandervaring, een studie of stage in het buitenland als bevorderlijk voor hun carrière. Dit geldt in het bijzonder voor studenten die een opleiding volgen voor een internationaal georiënteerde sector.

Bekende obstakels uit eerder onderzoek spelen ook onder Nederlandse mbo- en ho-studenten

Het belangrijkste obstakel dat studenten in zowel het ho als het mbo noemen is het gebrek aan en/of te late informatie over de mogelijkheden om naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Ook kwamen tijdens de focusgroepen obstakels uit eerder onderzoek terug, zoals (gebrek aan informatie over) de financieringsmogelijkheden, de hoeveelheid administratie en de angst voor heimwee. Voor studenten met leerproblemen is het beleid van de school of instelling omtrent taal- en cijfereisen een obstakel. Binnen verkorte programma's of opleidingen waar studie en werk worden gecombineerd, zijn er minder mogelijkheden voor studenten om een buitenlandervaring op te doen. Meerdere studenten ervaren een gebrek aan begeleiding of het ontbreken van een aanspreekpunt tijdens de buitenlandervaring als een obstakel. Voor studenten met een ondersteuningsbehoefte is begeleiding in het buitenland voorafgaand aan een zorg.

Studieomgeving heeft meeste invloed op de motivatie van studenten

Voor zowel het mbo als het ho geldt dat er grote verschillen bestaan in de mate waarin opleidingen een buitenlandervaring stimuleren. Als de opleiding een sector betreft die sterk internationaal georiënteerd is, wordt er meer aandacht besteed aan mogelijkheden tot internationalisering. Bij sectoren die minder internationaal georiënteerd zijn, is het minder vanzelfsprekend dat studenten een buitenlandervaring opdoen. Het enthousiasme van individuele docenten moedigt studenten aan om te kijken naar de mogelijkheden voor een buitenlandervaring. Vaak blijft het bij deze sporadische aanmoediging en blijft de begeleiding bij het doorzetten van de plannen van de student beperkt. Voor de meeste aan dit onderzoek deelnemende studenten heeft de sociale omgeving geen doorslaggevende invloed op de keuze om wel of niet naar het buitenland te gaan voor studie of stage, maar is het wel een factor die in de beslissing wordt meegenomen. Er zijn omstandigheden, zoals een ziek familielid, die de keuze van de studenten beïnvloeden en waar zij rekening mee houden door bijvoorbeeld minder lang weg te gaan.

Studenten hebben behoefte aan informatievoorziening en begeleiding

De belangrijkste behoefte van de studenten betreft informatievoorziening. Studenten willen door de thuishoofschool of -instelling eerder en duidelijker worden geïnformeerd over de mogelijkheden voor en meerwaarde van een buitenlandervaring. Ook financiële ondersteuning en informatie daarover is belangrijk. Studenten hebben daarnaast behoefte aan praktische

ondersteuning bij de voorbereiding van hun buitenlandervaring. Contact met medestudenten kan hierbij helpen. Van de thuisinstelling vragen studenten meer flexibiliteit en ruimte in het beleid en curriculum. Daarnaast is aanmoediging en begrip vanuit de thuisinstelling van belang voor de motivatie van de studenten. Tijdens de buitenlandervaring hebben studenten behoefte aan duidelijke communicatielijnen en begeleiding, met name in het geval van onvoorziene omstandigheden. Begeleiding tijdens de buitenlandervaring is voor studenten met een ondersteuningsbehoefte, en jonge studenten in het bijzonder, van belang.

Vervolgonderzoek

Een aantal obstakels uit eerder onderzoek zijn in dit onderzoek niet naar voren gekomen. Hoewel de groep studenten die deelnam aan de focusgroepen divers was, ontbrak er een discussie over bijvoorbeeld discriminatie en cultuurverschillen. Dit kan het gevolg zijn van de opzet van de focusgroepen, waarbij studenten voornamelijk obstakels en behoeften bespraken die ze wilden delen met de groep zonder zich daar ongemakkelijk bij te voelen. Vervolgonderzoek naar de obstakels omtrent discriminatie en cultuurverschillen met inachtneming van de eventuele sensitiviteiten is wenselijk.

Verder richtte dit onderzoek zich op een brede doelgroep van studenten: studenten die niet willen gaan, studenten die wel willen gaan of studenten die zijn gegaan maar obstakels ervaren. Er is in de selectie geen onderscheid gemaakt naar specifieke ondervertegenwoordigde groep. Verder onderzoek kan zich richten op specifieke groepen binnen de brede doelgroep, bijvoorbeeld studenten uit gezinnen met een laag inkomen, studenten met mentale of fysieke beperkingen of studenten met een andere studiestructuur (bijvoorbeeld een versneld traject of een BBL-traject). Binnen het hoger onderwijs zijn met name de studenten waarvan de ouders geen opleiding in het hoger onderwijs hebben gevolgd een interessante doelgroep (eerstegeneratiestudenten).

In dit onderzoek is gekeken naar de obstakels die studenten ervaren en de behoeften die zij hebben. Een vervolgstap is om over dit onderwerp in gesprek te gaan met scholen en instellingen. Wat zijn hun ideeën over inclusief internationaliseren? In hoeverre kunnen zij inspelen op de behoeften van studenten? Waar zitten hun eigen obstakels bij het inclusiever maken van uitgaande mobiliteit en wat hebben ze nodig om deze weg in te slaan? Hier kunnen ook subsidiegevers bij worden betrokken.

Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek doen we een aantal aanbevelingen voor mbo-scholen en ho-instellingen om uitgaande mobiliteit inclusiever te maken.

- Dit onderzoek biedt inzicht in obstakels en behoeften met betrekking tot uitgaande mobiliteit, maar de resultaten zijn niet alomvattend. **Ga daarom het gesprek aan met studenten op de eigen school of instelling over welke obstakels zij ervaren en waar zij behoefte aan hebben.**

Informatievoorziening

- **Maak een duidelijk overzicht van de opties voor studenten om een studie of stage in het buitenland te kunnen doen.** Bij wie kunnen studenten terecht en waarvoor? Welke regelingen en aanpassingen bestaan er om studenten beter te ondersteunen? Zorg ervoor dat deze informatie onder de aandacht wordt gebracht bij studenten en eventueel ouders. Informeer docenten over de mogelijkheden zodat zij vragen van studenten kunnen beantwoorden of studenten kunnen doorverwijzen.
- **Breng in kaart welke studenten nu niet naar het buitenland gaan voor studie of stage.** Waarom gaan deze studenten niet? Hebben ze geen interesse in een buitenlandervaring? Weten ze niet wat de mogelijkheden zijn? Of zien ze te veel beren op de weg? Door in kaart te brengen welke studenten nu niet naar het buitenland gaan, kun je onderzoek doen naar de redenen voor hun keuze en eventuele obstakels. Op basis daarvan kan onder meer gerichter voorlichting worden gegeven en betere begeleiding worden geboden.
- **Informeert studenten tijdig en structureel** (bv. in de opleidingsbrochure, studiehandleiding en een verplichte informatiesessie) over alle mogelijkheden om naar het buitenland te gaan voor studie of stage. Zorg dat alle studenten van de opleiding deze informatie ontvangen, bijvoorbeeld door in alle jaren en/of klassen een presentatie te geven. Bespreek de verschillende mogelijkheden en benoem hierbij ook verkorte mobiliteit, groepsreizen of blended vormen van uitgaande mobiliteit. Breng hierbij de kosten in beeld voor de studenten, eventueel landspecifiek. Betrek hier docenten bij en richt je eventueel ook op ouders.
- **Toon begrip en houd oog voor verschillen in ervaren obstakels van studenten in de voorlichting.** Niet alle informatievoorziening zal voor iedere student passend en/of toereikend zijn door de verschillen in ervaren obstakels. Houd hier rekening mee bij de algemene informatievoorziening en bied studenten de mogelijkheid voor een persoonlijk adviesgesprek.
- **Verbind studenten met elkaar.** Vraag studenten die eerder een buitenlandervaring hebben opgedaan om hun verhaal te delen met andere studenten en breng deze studenten met elkaar in contact. Stel bijvoorbeeld studenten met een buitenlandervaring aan als ambassadeurs en nodig hen uit bij voorlichtingsevenementen.

Beleid en curriculum

- **Geef ruimte aan studenten die niet volledig voldoen aan de eisen om naar het buitenland te gaan maar wel (zeer) gemotiveerd zijn.** Onderzoek welke mogelijkheden er zijn voor hen. Zorg dat dit vooraf (proactief) helder is gemaakt: welke mogelijkheden zijn er voor hen? Bij wie kunnen ze terecht om dit eventueel verder uit te zoeken? Leg dit vast in beleid en reserveer jaarlijks de benodigde voorzieningen voor deze studenten.
- **Creëer ruimte voor een buitenlandervaring in het curriculum van de opleiding.** Dit kan in de vorm van een keuzemodule of een studiereis. Kijk daarbij naar de mogelijkheden voor kortere uitwisselingen.

Begeleiding

- **Bied persoonlijke begeleiding aan voor, tijdens en na de buitenlandervaring.** Geef bij studenten in de voorbereiding op de buitenlandervaring aan wat ze in het buitenland kunnen verwachten, zowel op het gebied van studie of stage als daarnaast (bijvoorbeeld eventuele heimwee, sociale omstandigheden in een land, cultuurverschillen). Houd rekening met de situatie van de student en toon begrip voor studenten die extra ondersteuningsbehoeften hebben.
- **Zorg voor een duidelijk aanspreekpunt** – ook tijdens de buitenlandervaring –, waar de student terecht kan met vragen of waartoe de student zich kan richten in onvoorziene omstandigheden.
- **Voor docenten, mentoren of begeleiders: Bereid samen met de student de buitenlandervaring voor en evalueer dit,** zowel op professioneel als persoonlijk vlak. Denk samen met de student na over de leeropbrengsten. Beoordeel de beoogde leeropbrengsten gezamenlijk na de buitenlandervaring.

Bronnen

Allinson, K., en Gabriels, W., 2021. **“Maybe it will be different abroad” Student and Staff Perspectives on Diversity and Inclusion in student exchanges.** Erasmus Student Network AISBL.

Beerkens, M., Souto-Otero, M., de Wit, H., en Huisman, J., 2015. Similar Students and Different Countries? An analysis of the Barriers and Drivers for Erasmus Participation in Seven Countries. *Journal of Studies in International Education*. Vol. 20 (2), 184-204.

CBS (2020). Learning Mobility/Grenzeloos Studeren 2020. Geraadpleegd op 1 december 2022 van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/49/studenten-horeca-vaakst-voor-studie-naar-buitenland>

Elfferich, A., 2020. **Wie is van plan (niet) in het buitenland te studeren of stage te lopen? Een onderzoek naar de intentie van Nederlandse eerstejaars studenten.** Den Haag: Nuffic.

Favier, S., Thravalou, E., en Peeters, L., 2022. **Inclusie in uitgaande mobiliteit.** Den Haag: Nuffic.

Hauschildt, K., Gwosc, C., Schirmer, H. en Wartenbergh-Cras, F. (2021). Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018-2021. Geraadpleegd op: https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VII_Synopsis_of_Indicators.pdf (23 januari 2023).

Kurver, B., Nas, K., de Korte, K., en Warps, J., 2019a. **Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma.** Nijmegen: ResearchNed.

Kurver, B., Nas, K., de Korte, K., en Warps, J., 2019b. **Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma onder mbo-studenten.** Nijmegen: ResearchNed.

Mellors-Bourne, R., Jones, E., Lawton, W., en Woodfield, E., 2015. **Student perspectives on going international.** Londen: British Council

Nuffic, 2017. **Statistieken mbo mobiliteit.** Den Haag: Nuffic.

Nuffic, 2022. VET students abroad. Geraadpleegd op: <https://www.nuffic.nl/en/subjects/facts-and-figures/vet-students-abroad> (23 januari 2023).

Rayón, J., 2022. **Understanding international student needs: ESN Survey Results.** Website EAIA. 25 januari 2022.

Steehouder, L., 2020. **Internationale mobiliteit in het mbo.** Den Haag: Nuffic.

Warps, J., en Lodewick, J., 2021. **Buitenlandervaring voor iedereen?** Nijmegen: ResearchNed

Westerhuis, A., 2020. **International mobility in apprenticeships: focus on long-term mobility: Netherlands.** Cedefop ReferNet thematic perspectives series.

Bijlage: overzicht thema's voor analyse

Obstakels	
Informatievoorziening	Gebrek aan (tijdige) informatie over mogelijkheden
	Onduidelijke of onoverzichtelijke informatie
Financiële ondersteuning	Gebrek aan financiële steun en informatie daarover
	Kosten in Nederland en in het buitenland
	Onzekerheid over financieringsmogelijkheden
Beleid en curriculum	Cijfer- en taaleisen
	Gebrek aan ruimte in het curriculum
	Langdurig administratief proces
Begeleiding	Gebrek aan begeleiding tijdens buitenlandervaring
	Gebrek aan begeleiding m.b.t. persoonlijke omstandigheden
Persoonlijke afwegingen	Jonge leeftijd en onzekerheid
	Angst voor heimwee

Tabel 1 Thema's en subthema's die zijn gebruikt voor de analyse van de focusgroepen met betrekking tot door de studenten ervaren obstakels.

Omgevingsfactoren	
Sociale omgeving	Geen invloed
	Negatief
	Positief
Studie omgeving	Invloed individuele docenten
	Invloed opleiding

Tabel 2 Thema's en subthema's die zijn gebruikt voor de analyse van de focusgroepen met betrekking tot omgevingsfactoren die invloed hebben op de beslissing van studenten om wel of geen buitenlandervaring op te doen.

Behoeften	
Informatievoorziening	Tijdige en duidelijke informatievoorziening
	Checklist met informatie over kosten, administratieve zaken, etc.
	Informatievoorziening over mogelijkheden en financiële ondersteuning
Praktische ondersteuning bij voorbereidingen	Begeleiding bij administratieve zaken
Contact medestudenten	Ervaringsverhalen van medestudenten
	Platform voor studenten om informatie en ervaringen uit te wisselen
Beleid en curriculum	Flexibiliteit of aanpassingen in beleid cijfer- en taaleisen
	Ruimte in het curriculum voor een buitenlandervaring
Aanmoediging en begrip	
Communicatie en begeleiding	Duidelijke communicatielijnen
	Eén aanspreekpunt voor, tijdens en na de buitenlandervaring
	Begeleider of medestudent mee tijdens buitenlandervaring

Tabel 3 Thema's en subthema's die zijn gebruikt voor de analyse van de focusgroepen met betrekking tot de behoeften van studenten.

Colofon

Teksten

Ruth Verhoeff
Saoradh Favier

Redactie

Metamorfose

Fotografie

WilWeg

Ga naar www.nuffic.nl/ccl voor meer informatie over het hergebruik van deze publicatie.

Nuffic Kortenaerkade 11 2518 AX Den Haag
Postbus 29777 2502 LT Den Haag
T 070 4260 260 www.nuffic.nl